

על מדע, טכנולוגיה ומחשבת היהדות (חנוכה, תשס"ה)

הרב פרופ' דניאל הרשקוביץ

(ניתן להאזין להקלטה של השיעור באתר האינטרנט: <http://hershkov.frohlich.org>)

1. מסכת תענית דף כה עמוד א

חד בי שמי חזייה לברתיה דהוות עציבא, אמר לה: בתי למאי עציבת? - אמרה ליה: כלי של חומץ נתחלף לי בכלי של שמן, והדלקתי ממנו אור לשבת. - אמר לה: בתי, מאי אכפת לך? מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק. תנא: היה דולק והולך כל היום כולו, עד שהביאו ממנו אור להבדלה

2. רמב"ן בראשית פרק ו פסוק יט

ידוע כי החיות רבות מאד, ומהן גדולות מאד כפילים וכראמים וזולתם, והרמש הרומש על הארץ רב מאד. גם מעוף השמים מינים רבים אין להם מספר, וכמו שאמרו רבותינו (חולין סג ב) מאה ועשרים מיני עופות טמאים יש במזרח וכלם מין איה הם, ולעופות טהורים אין מספר. והנה יצטרך להביא מכלם שילידו כמותם. וכאשר תאסוף לכלם מאכל אשר יאכל לשנה תמימה, לא תכיל אותם התיבה הזאת, ולא עשר כיוצא בה. אבל הוא נס, החזיק מועט את המרובה. ואם תאמר יעשנה קטנה ויסמך על הנס הזה. ראה השם יתברך לעשותה גדולה כדי שיראו אותה בני דורו ויתמהו בה ויספרו עליה וידברו בענין המבול וכנוס הבהמה והחיה והעוף לתוכה, אולי יעשו תשובה. ועוד עשו אותה גדולה, למעט בנס, כי כן הדרך בכל הניסים שבתורה או בנביאים לעשות מה שביד אדם לעשות, והשאר יהיה בידי שמים

3. מסכת ברכות דף ס עמוד ב

אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר, וכן תנא משמיה דרבי עקיבא: לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד

4. מסכת ברכות דף נד עמוד א

"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך וגו'". "בכל לבבך" - בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע

5. פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פרשה כח ועוד

מפני מה ברא הקב"ה גיהנם וכן עדין? כדי שיהו מצילות זו מזו. וכמה ריוח יש ביניהם? ר' יוחנן אומר: כותל, ור' חנינא אומר: טפח, ורבנין אמרין: שתיהן שוות

6. ילקוט שמעוני תורה פרשת חקת רמז תשסג

משה ואהרן מהלכין וכל ישראל אחריהן והיו ישראל רואין אבן והיו עומדין ומקיפין אותה ואין דור שאין בו ליצנין והיו הנקרבין אומרים אין אתם יודעין שבן עמרם רועה של יתרו היה ורועים פקחים במים והוא מבקש למשכנו להיכן שיש בו מים ולומר לנו הרי הוצאתי לכם מים ולטעות אותנו אלו כן יוציא לנו מן האבן הזו או מזו לזו והקב"ה כך צוהו מכל סלע שרוצים הוצא להם מים, ומשה הפך פניו סבור שישראל אחריו והיו אותם עשויין כתות על האבנים אמר להם בואו עמי שאוציא לכם מים אמרו ליה מזה אנו מבקשין אם מן הסלע הזה אי אתה מוציא אף מן אחרת אין אנו מבקשים ונתכרכמו פניו כנגדן

7. מסכת יבמות דף סג עמוד א

ואמר רבי אלעזר, מאי דכתיב: (בראשית ב) "אעשה לו עזר כנגדו"? זכה - עוזרתו, לא זכה - כנגדו

8. בראשית פרק ב פסוק כא

וַיִּפֶּל ה' אֱלֹקִים תְּרַדְמָה עַל הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אֶחָת מֵצִלְעֹתָיו וַיִּסְגֶּר בָּשָׂר תַּחְתָּנָה:

9. רש"י שם

מצלעותיו - מסטריו, כמו (שמות כו כ) "ולצלע המשכן" ...

10. מסכת קידושין דף ע עמוד ב

אמר ר' חמא ברבי חנינא: כשהקב"ה משרה שכינתו, אין משרה אלא על משפחות מיוחסות שבישראל

11. ויקרא רבה (וילנא) פרשה ל

פרי עץ הדר אלו ישראל מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים כפות תמרים אלו ישראל מה התמרה הזו יש בו טעם ואין בו ריח כך הם ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים וענף עץ עבות אלו ישראל מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם כך ישראל יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה וערבי נחל אלו

ישראל מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח כך הם ישראל יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים ומה הקב"ה עושה להם לאבדן אי אפשר אלא אמר הקב"ה יוקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו ואם עשיתם כך אותה שעה אני מתעלה

12. מסכת עירובין דף יג עמוד ב

אמר רבי אבא אמר שמואל: שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלקים חיים הן, והלכה כבית הלל. וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלקים חיים מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן - מפני שנזכרין ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי בית שמאי. ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן. כאותה ששנינו: מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית, בית

13. משנה מסכת אבות פרק ב משנה ב

רַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא אוֹמֵר, יִפֶּה תִּלְמוּד תּוֹרָה עִם דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שִׁיגִיעַת שְׁנֵיהֶם מְשַׁפֵּחַת עוֹן. וְכָל תּוֹרָה שֶׁאֵין עִמָּה מְלֹאכָה, סוֹפָה בְּטֻלָּה וְגוֹרְרַת עוֹן

14. פירוש רבינו יונה שם

רצונו לומר: דרך ארץ – מלאכה, כי לשון דרך ארץ פעמים שהוא כמשמעו ופעמים שהוא אמור למלאכה, הכל לפי הענין

15. משנה מסכת אבות פרק א משנה י

שְׁמִיעָיָה וְאַבְטַלְיוֹן קָבְלוּ מֵהֶם. שְׁמִיעָיָה אוֹמֵר, אֶהוֹב אֶת הַמְּלֹאכָה, וְשֵׁנָא אֶת הַרְבָּנוּת, וְאֵל תִּתְּנֵדַע לְרִשׁוֹת

16. רע"ב שם

אהב את המלאכה - אפילו יש לו במה להתפרנס חייב לעסוק במלאכה. שהבטלה מביאה לידי שיעמום

17. מסכת יומא דף כח עמוד ב

אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר (בראשית כד) "ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו", אמר רבי אלעזר: שמושל בתורת רבו. (בראשית טו) "הוא דמשק אליעזר" - אמר רבי אלעזר: שדולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים

18. בראשית רבה פרשה נט

"עבדו זקן ביתו" - שהיה זיו איקונין שלו דומה לו. המושל בכל אשר לו - שהיה שליט ביצרו כמותו

19. מסכת דרך ארץ זוטא פרק א הלכה יח

תשעה נכנסו בחייהם לגן עדן, ואילו הן: חנוך, אליהו, ומשיח, ואליעזר עבד אברהם, ועבד מלך הכושי, וחירם מלך צור, ויעבץ בן בנו של ר' יהודה הנשיא, וסרח בת אשר, ובתיה בת פרעה. ויש אומרים: הוצא חירם מלך צור, והכנס תחתיו ר' יהושע בן לוי

20. בראשית רבה פרשה ס

"ויאמר בא ברוך ה'" - שהיה סבור בו שהוא אברהם שהיה קלסטר פניו דומה לו. אמר ר' יוסי בר' דוסה כנען הוא אליעזר ועל ידי ששירת את הצדיק באמנה יצא מכלל ארור לכלל ברוך, שנאמר: "ויאמר בוא ברוך ה'"

21. ילקוט שמעוני תורה פרשת בשלח רמז רמד

ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל וישעיה

22. בראשית פרק יח פסוק ז

וְאֵל הַבְּקָר רָץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן בְּקָר רַךְ וְטוֹב וַיִּתֵּן אֵל הַנְּעָר וַיְמַהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ:

23. בראשית רבה פרשה מח

"ויתן אל הנער" - זה ישמעאל בשביל לזרזו במצות

24. בראשית פרק יז פסוק כו

בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ:

25. בראשית רבה פרשה נג

אמר רבי יצחק זרוק חוטר לאוירא, ועל עיקריה הוא קאים